

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Enarratio Epistolæ Prioris Ad Timothevm, Et Dvorvm
Capitum secundæ**

Melanchthon, Philipp

Vitebergæ, 1561

VD16 M 3167

Capvt IIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36308

CAPVT IIII

IN primo capite breuiter summam doctrinae complectitur, ubi de discrimine Legis & Euangelij dicit. Item cum ait, Milita bonam militiam, habens fidem & bonam conscientiam. In secundo capite dicit de exercitijs fidei de inuocatione & de alijs bonis operibus. In tertio capite de ministerio & de Ecclesia.

Nunc in quarto capite addit admonitiones grauissimas, ut caueat Ecclesia ne decipiatur falsis dogmatibus, ut enim medicus monstrat salubria, & iubet uitare res nocituras ualeitudini, ita in docendo fieri utrunq; necesse est, Proponenda est uera doctrina & ostendendum, quae falsae opinioniones uitandae & explodendae sint.

Tria autem praecipue hic considerentur, Primum nominatim inquit, Diabolum authorem esse impiarum opinionum, & uiciosarum traditionum, Sicut de Iuda dicitur Lucae 22. Satanas intravit in cor eius. Ideo cum legimus uel audimus furores Marcionis, Manichaeorum & similium, & Anabaptisticos, qui uidentur non cadere in homines, expauescamus & sciamus tales homines habitare.

I. EPISTOLA AD

habitacula esse Diabolorum, & regi non natura uiribus, sed impelli à Diabolis. Sit igitur precatio ardentior, Sicut Dominus inquit Luca 22. Orate ne intretis in tentationem, Et Propheta inquit Psalmo 118. Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam, & iustificationes tuas domine.

Secundò affirmat Paulus, certò multos in Ecclesia sparsuros & defensuros esse mala dogmata, non igitur securi nobis blandiamur propter titulum, ut cogitemus nullos errores in hac multitudinem herere, quæ nominatur Ecclesia.

Tertio disertè inquit et in specie ponit quædam exempla traditionum, ut agnosci possit qui Episcopi & Doctores uitandi sint, & quæ sint uitandæ traditiones. Vbicunq; igitur hæc nota inueniuntur certum est defensores talium errorum non esse membra uera Ecclesiæ, sed organa Diaboli.

Hæc admonitio ualde confirmat pios & modestos homines contra terribiles clamores uersariorum, qui opponunt nobis tanquam religionem uenerandum nomen Ecclesiæ, & uocantur Ecclesiæ præcipuam partem esse Episcopos & Sacrificulos. His rursus constanter opponenda sunt hæc dicta, in quibus uox diuina confirmat Diabolos authores esse talium traditionum ac nominatim prohibitionis coniugij, discriminationum ciborum.

De nouissimis temporibus.

ET si omnia secula inde usq; ab initio generis humani multas magnas confusiones religionum, bella & uastationes habuerunt, Tamen uox diuina sepe testatur in ultima senecta mundi maiores futuras esse confusiones quam fuerunt antea, Et crescunt mala propter tres causas: 1. Quia cumulatim peccatis sequuntur maiores poenae. 2. In his ipsis peccatis & poenis natura fit languidior & disciplina dissolutior. 3. Quia rabies Diabolorum crescit, qui iam scientes instare diem iudicij, in quo eorum malicia omnibus angelis & hominibus, palam ostendetur, odio filij Dei magis seuiunt in Ecclesiam.

Hec magna pericula nostrae aetatis aliquo modo consideremus, & expauescentes simus uigilantiores in discendo, & modestiores in omnibus negotijs, & ardentiores in petendo auxilio. Intueamur etiam promissiones nominatim factas ultime aetati, ut Esaiæ 46. Etiam in senecta & canicie uos gestabo. Et Psalmo 71. Non proijcias me tempore senectæ, cum deficiet uirtus mea. Item Etiam in senecta non relinquis me. His cogitationibus exuscitemus nos ad uigilantiam & ad preparationem.

Prodest hæc admonitio ad hoc quoq; ne scandalis

I. EPISTOLA AD

dalis turbati existimemus nullam esse Dei Ecclesiam, sed sciamus inter has ipsas confusions tamen aliquam esse ueram Ecclesiam, & discamus ubi quærenda sit, & nos ei adiungamus, & in eum uerum Deum in uera agnitione Domini nostri Iesu Christi firma fide & spe inuocemus, & statuamus promissiones nobis ratas esse, & semper nos consolemur hoc articulo, Credo Ecclesiam sanctam Catholicam. Item Matth: 28. Ego uiscum sum usq; ad consummationem seculi. Item 1. Cor: 11. Hoc facite donec ueniat.

Multi deficient à fide.

Necessaria diligentia est considerare discrimina professionum in genere humano, Ethnicus, Iudæi, Mahometista palam profitentur se esse discipulos Christi & Euangelij, Et palam reijciunt symbola. Hi facile agnosci possunt. Sint autem præmunitum aduersus hos munita pectora, sicut aduersus Ethnicos uetustas collegit multas refutationes quas cogitare utile est.

Prima autem & maximè illustris confirmatio est Ecclesie miracula inimitabilia creaturae quæ testantur hanc doctrinam à Deo traditam esse, ut resuscitatio mortuorum, repressio curis solis, partus in effœta ætate, eductio ex Ægypto.

Hæc testimonia uult nos Deus intueri, quia ideo facta & scripta sunt, ut sint testimonia, item ut agnoscamus hunc uerè esse Deum, qui se his testimonijs patefecit, & discernamus eum ab omnibus commentitijs numinibus, Sicut in primo præcepto allegat patefactionem, Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Ægypto.

Etsi autem non fiunt similia quotidie, Tamen facta illa multis nota fuerunt, & à fide dignis recitantur, Præterea nunquam Ecclesia caret miraculis, etiamsi non pariter incurrunt in oculos, Et perpetuum miraculum est, conseruatio & instauratio Ecclesiæ & ministerij Euangelici, quòd toties delere conati sunt immani rabie plurimi reges & mali Doctores. Cæteræ sectæ etiamsi aliquandiu durauerunt, tamen oppresse non instaurantur.

Secunda confirmatio est, Antiquitas nostræ doctrinæ, Cum enim consentaneum sit Deum se patefecisse generi humano & nulla extet doctrina de patefactione antiquior, imò ne quidem sciri possit unde, per quos, quo tempore, Ethnicæ religiones traditæ sunt, Fatendum est hanc antiquissimam præ cæteris amplectendam esse. Ac utile est conferre historias & signa antiquitatis obseruare.

Tertia confirmatio firma est, uaticinia de regnis

I. EPISTOLA AD

gnis, quæ cum euentus ostenderit uera esse, manifestum est utrunq; & à Deo regi genus humanum, & hanc doctrinam à Deo esse.

Quarta collatio doctrinarum Ethnici tantum docent Legem, & quidem corrumpunt, quia multa portentosa & abominanda fingunt de Idolis, & tetras libidines permittunt, Postea Ethnici de remissione peccatorum, de causis calamitatum in genere humano nihil certi dicunt, Manifestum est igitur eorum doctrinam insufficientem esse, & non ostendere liberationem à malis, Hanc collationem cogitare utile est, quia ostendit generaliter doctrinarum, discrimen Legis & Euangelij.

Quinta Spiritus sanctus in uera consolatione uiuificans corda ostendit Euangelij ueritatem & efficaciam, sicut Dominus inquit Ioan: 16. Cum ueniet Spiritus ueritatis ducet uos in omnem ueritatem, & Roman: 8. Spiritus sanctus dat testimonium Spiritui nostro, quod simus filij Dei. Ita Adam habuit testimonia externa & interiora. Foris audiebat uocem diuinam, intus sentiebat se ex morte liberari & uiuificari.

Hæ cause de discrimine Ethnicorum & Ecclesie sepe & attentè considerandæ sunt.

Facilius est refutare Iudeos pugnantes contra Ecclesiam, qui profitentur se assentiri Prophetis. Ex his enim conuinci possunt, Apostolorum &

Strinam cum Prophetica congruere, Dissentiunt autem Iudæi à nobis de Messia, quem negant esse filium Dei coeternum, negant Passionem, negant eum dare iusticiam & uitam aeternam, contendunt regnum politicum habiturum esse &c. Hi præcipui errores refutari & Prophetarum testimonijs perspicuè possunt.

Mahometista parum differunt ab impijs Iudæis, neq; tamen recipiunt Prophetas, sed refutari possunt à circumstantia temporis. Cum enim Ecclesia fuerit initio, dogma autem Mahometi recens sit natum post Apostolos, circiter annuum sexcentiesimum, & pugnet cum Prophetis & Apostolis, impossibile est Mahometistas esse Ecclesiam Dei. Nihil autem continet doctrina Mahometi nisi particulam Legis de operibus externis, Deinde addit blasphemias contra filium Dei, & contra Spiritum sanctum, Et supersticiosos quosdam ritus & stultas satisfactiones pro delictis, ita totum Euangelium reijciunt Mahometista et corrumpunt Legem.

Dixi de Ethnicis, Iudæis & Mahometistis, ubi de singulis considerandum est unde sumantur refutationes. Iam dicam de his quos Paulus nominat deficientes à fide, Horum duo genera sunt. Alij aperte negant articulum aliquem Symboli, ut Manichæi posuerunt duo principia coæterna,

I. EPISTOLA AD

Bonum & Malum. Arius negavit filium Dei esse
 ὁμοῦσιν eterno patri, Macedonius contendit
 Spiritum sanctum tantum esse motum creatum in
 Angelis & in hominum cordibus, Aliqui negave-
 runt corpora hominum resurrectura esse. Tales
 palam delentes articulum aliquem Symboli faci-
 le agnosci possunt, & refutandi sunt ex testimo-
 nijs Prophetiis & Apostolicis, cum adhuc uideri
 uelint assentiri Prophetis & Apostolis.

Alij non ita palam delent articulos fidei, Sed
 occulte eos corrumpunt interpretationibus, quæ
 dissentiunt ab ipsis articulis Symboli, ut Papa &
 Monachi retinent uerba Symboli, & tamen quibus-
 dam articulis addunt falsas interpretationes
 cum Euangelio pugnantes, ut nominatim his duo-
 bus articulis, Credo remissionem peccatorum,
 Item Credo esse Ecclesiam sanctam Catholicam.
 Corrumpunt enim articulum, Credo remissionem
 peccatorum, quia addunt interpretationem, Cre-
 do remissionem alijs dari, non mihi. Item Non
 credo remissionem, sed dubito. Non credo grati-
 dari propter filium Dei, sed dari propter merita
 sufficientia, propter sufficientem contritionem
 & alia opera. Item propter satisfactiones. Hæ
 additiones pugnant cum Euangelio enarrante
 totum articulum, Credo remissionem peccatorum.

Alterius articuli de Ecclesia corruptela est

am perniciose sunt, quia fingunt Ecclesiam esse regnum politicum, in quo dominari oporteat Episcopos, & condere dogmata & cultus, & horum decretorum observationem esse iusticiam coram Deo. Hac hypothese posita procedunt Episcopi longius, constituunt idola, & ferunt leges sue potentie, suis opibus accommodatas, ut Legem de coniugio, Postea ui corporali cogunt homines, ut obtemperent, Sicut Nabuchodonosor coegit suas gentes, ut statuum colerent.

Ita utriusq; articuli corruptela abducunt mentes ab agnitione mediatoris, & extinguunt lucem Euangelij de remissione peccatorum, de fide, de interiore cultu, de uera inuocatione, & abstrahunt homines ad idola. Manifestum est igitur eos qui amplectuntur tales corruptelas deficere à fide. Hæc fiunt illustria consideratis exemplis omnium temporum.

Semper cum discessum est à Verbo Dei ini-tijs errorum, quæ primum exigua uidebantur paulatim accesserunt tetra idola, ut in Israël processit impietas ad humanas hostias & ad obscœna idola, in Papatu manifesta idola sunt inuocationes mortuorum, concursus ad statuas, circumgestatio panis, & multæ prophanationes in Cœna Domini, Et manifesta turpitudine est in Lege cœlibatus.

I. EPISTOLA AD

De his furoribus præmonet Ecclesiam Paulus, & duo signa expressè ponit, prohibitionem coniugij, & discrimina ciborum. Sciamus igitur non esse Ecclesiam Dei defensores talium errorum, Et hoc Pauli testimonio confirmemus nos, ut sciamus rectè taxari errores illos, & Ecclesiam Dei esse coetum, qui uocem Euangelij incorruptam amplectitur, & improbat illos errores. Caterum de traditionibus & de coniugio alibi doctrina integrè tradita est.

Omnis creatura Dei bona est.

Opponit regulam fanaticis spiritibus, qui damnant coniugium, cibos, ordinem politicum, distinctionem dominiorum, iudicia. Semper enim multi fuerunt sunt & erunt tales hypocrite, ut olim Marcion, Tatianus, Manichæi, Papi Monachi, & nunc Anabaptista, qui de distinctione dominiorum sic argumentantur. Nemo licet appetere alienum. Omnes res extra spiritum sunt alienæ, ergo non licet appetere illas tales res ut facultates.

Respondeo, Maior uera est de alieno quædam politica distinctione dominiorum pertinet ad alterius dominium, iuxta illud, Non concupiscas alterius uxorem, neq; res alterius. Minor est falsitas, ut, manifestum est propria uxor est. res extra spiritum

TIMOTH: CAP. IIII. G

spiritum, Non dicitur isto modo res aliena, cibi sunt res extra spiritum, & tamen appetendi sunt.

Sic Tatianus argumentabatur, Scriptum est in Euangelio secundum Aegyptios dixisse Christum ad Salomonem, ueni ut soluam opera mulieris, Parere est opus mulieris, ergo Christus abolet coniugium.

Nego minorem, quia parere opus est quod Deus & condidit, & iuuat. Sed lapsus Euae est proprium opus mulieris, de hoc lapsu Christus loquebatur.

Hæc exempla recitavi, ut iuniores considerent ludos Sophismatum, & Diabolicas præstigi- as, & se uera doctrina præmuniant, Nam rectè cognitis fontibus refutatio facilis est.

Quod autem dixit Paulus creaturas esse res bonas, intellige quatenus sunt à Deo, & sicut usus ordinatus est, Abusus autem uicium est in uoluntate abutentium. Ideo mox addit Paulus sententiam plenam eruditionis, Sanctificatur per uerbum & precationem, id est, usus coniugij, cibi, imperij, dominij, fit sanctus, concessus à Deo, & Deo placens per uerbum & precationem, id est, cum utens sequitur uerbum Dei, quod regit usum, & habet noticiam Euangelij, Ac scit has res externas non esse iusticiam æternam, sed Deum sibi in hac uita mortali colligere æternam Ecclesiam,

I. EPISTOLA AD

ac tantisper uelle, ut uita foueatur cibis, & maneat propagatio ordinata uerbo Dei, & conseruetur communis societas. Quanquam autem haeres non sunt iusticia aeterna, tamen lucent in eis bonitas & sapientia Dei, & uult Deus nos in earum usu exercere & ostendere obedientiam.

Ac omnino amplissimam sapientiam significat Paulus cum inquit, usum fieri sanctum per uerbum Dei, id est agnitione totius doctrinae Dei de iusticia aeterna, & de uita corporali, in qua uult inchoari aeternam Ecclesiam,

Iubet autem Paulus & precationem addi, id est, petitionem auxilij, confessionem & gratiarum actionem, Quia & hanc corporalem uitam uult Deus esse occasionem exercendae & ostendendae obedientiae, quare de coniugio, de castitate, de educatione & institutione sobolis, de communi societate, de toto ordine politico, de uitandis homicidijs & furtis, tradidit nobis uerbum, & in hoc pulcherrimo ordine in quo lucent ipsius sapientia & bonitas uult exerceri timorem, fidem, spem, inuocationem, dilectionem, castitatem, beneficentiam, modestiam & alias uirtutes.

Necessaria sapientia est in Ecclesia recte intelligere discrimen Legis & Euangelij, & iustitiae aeternae in cordibus, & usus rerum corporali-
h

lium, quem Deus suo uerbo certo modo ordinauit,
 Quia in hac mortali uita Ecclesiam uult colligi,
 & in harum ipsarum rerum usu lucere fidem,
 inuocationem, & alias uirtutes.

Sed Manichea & Anabaptistica colluies
 fascinata à Diabolo ostentat nouam sanctitatem,
 quasi reliquerint terram & uolent in cælo ex-
 tra hanc uitæ societatem, & iactat interea se ha-
 bere mirandos afflatus. Et quia hæc hypocrisis
 mendacium est, nec carent rebus in hac uita, faci-
 unt postea confusiones libidinum, & mouent se-
 ditiones, & uolunt nouam Ierosolymam consti-
 tuere sicut sepe accidit, Nam & olim similis
 Tragedia Monasteriensi accidit in Phrygia in
 oppido Pepuza, quam nominabant nouam Iero-
 solymam, & habebant ibi fanaticos uates.

Hæc admonitio contra Anabaptistas & simi-
 les spiritus fanaticos, diligenter consideranda est.
 Ac Paulus ideo inquit, Sanctificatur cibus per
 uerbum Dei, ut doceat utentes quomodo bona
 conscientia rebus uti possint, Sicut alibi inquit,
 Quicquid non est ex fide peccatum est, Rom: 14.
 Eius dicti sententia natiua rectè tenenda est non
 tantum est legale dictum, Sicut multi interpre-
 tantur hoc modo, Quicquid prohibitum est man-
 datis diuinis ad nos pertinentibus peccatum est,
 Quamquam autem hic legalis intellectus uerus
 est,

I. EPISTOLA AD

est, tamen nondum reddit totam sententiam dicit Paulini, Sed quia fit mentio fidei oportet completi Euangelium, Nec tantum intelligatur fides de noticia historie, sicut dicunt, Honeſta opera hominis Ethnici non placent Deo, quia non est in professione Christiana, Sed intelligi oportet veram fidem quæ accedit ad Deum fiducia Mediatoris, & inuocat eum, ubi talis fides non est, Sed cor agit contra conscientiam, aut manet in dubitatione, ut suspendens furem, & tamen existimans se contra Deum facere, non potest inuocare Deum, & agit cum contemptu Dei.

Sit igitur nota hæc regula Pauli, & rectè intelligatur & præluceat omnibus actionibus, & ne quid faciamus contra conscientiam, & ut conscientia regatur uerbo Dei ac possit accedere inuocatio, uidelicet omne quod non est ex fide peccatum est.

Corporalis exercitatio ad modicum est utilis, pietas ad omnia &c.

Utilis distinctio est inter necessaria & necessaria opera, electa exercitij nostri causa sunt ieiunia, uel alij labores suscepti ad frangendum corpus, Ac semper in Ecclesia externe seruatione

seruationes multum disputationum pepererunt, quia uel propter ordinem, uel propter exercitia, externa aliqua obseruationes humano consilio instituuntur aut suscipiuntur, quæ postea superstitione deprauantur, cum affingitur opinio meriti, cultus aut necessitatis. Ideo etiam uetustas taxauit superstitionem iuxta dictum memorabile Athanasij, καλὸν ἡ ἄσκησις μετὰ ἀληθῶς γνώσεως, ἢ συμμετρίως.

Vt autem rectè iudicetur de ritibus humanis, totum corpus doctrinæ tenendum est, Sicut hic quoq; Paulus facit antithesin necessariorum & non necessariorum. Pietas utilis est ad omnia. Nominat autem pietatem simul fidem & omnes necessarias uirtutes, seu omnia opera nobis mandata diuinitus, Et ualde insignis sententia est, quod ait promissiones presentis & futuræ uitæ pietati propositas esse, Et addit expressam asseuerationem, Certus est sermo & firma assensione amplectendus.

Hanc dulcissimam & maximè necessariam doctrinam de duobus generibus promissionum oportet familiarissimè notam esse. Ac primum quod ad Euangelium attinet, continet promissionem remissionis peccatorum, & restitutionem uitæ aternæ per filium Dei, & propter eū, quod manifestissimum est, Constat enim hanc esse principalem

I. EPISTOLA AD

ei palem uocem Euangelij, missum esse filium Dei,
ut aboleat peccatum & mortem, & restituat ui-
tam eternam

Sed cur dicit Euangelium habere presentis
uite promissionem, cum Ecclesia sit subiecta cruce
cruci? Item cum dicit Dominus Matth: 24. Interfici-
ent uos & eritis odio omnibus hominibus pro-
pter nomen meum, Et Luca 9. Filius hominis non
habet ubi reclinet caput? Hæ sunt predictiones
mortis, non uite presentis? Sed respondeo utrius-
que propositio uerissima est, Et subiecta est Ec-
clesia cruce, & tamen habet promissionem bono-
rum corporalium, sicut coniungit hæc Dominus
Mar: 10. Recipiet centuplum, sed cum tribulatio-
ne. Et Esaiæ 30. Audiet clamorem tuum, & dabit
uobis panem & aquam in angustia & dolore.

Cum enim Deus uelit in hac mortali uita
inchoari & colligi Ecclesiam, seruat eam, præstat
ei hospitia, fruges, & economias, politias, facultates
propagandi sobolem, et Ecclesiam, sicut ipse Do-
minus inquit Matth: 6: Scit pater uester cœlestis
his omnibus uobis opus esse, Primum querite regnum
Dei, & cetera adjicientur uobis. Item
Psalmo 32. Enutriet & alet eos in fame, imo
propter Ecclesiam Deus & ceteras gentes
bona corporalia conseruat, Postquam autem

uersa Ecclesia electa fuerit, nec fuerint plures electi in genere humano, mox cessabit hæc mortalis uita, & fiet extremum iudicium.

Est autem promissio bonorum corporaliu[m] generalis, non alligata certo loco, ut Israëlitis alligata erat ad certum locum, Et semper in hac uita rata est uniuerso cœtui. Ideo semper in hac uita seruat Deus aliquam suam Ecclesiam, etiam si multa membra interficiuntur, ut si uictoria promissa esset exercitui, rata & uera est promissio, etiam si aliqui milites interficiuntur.

Secundò promissio corporalis semper intelligatur cum exceptione castigationis & crucis, Vult Deus utrumq; exerceri in petendis bonis corporalibus, fidem & obedientiam. Vult Abraham uitam & familiam custodire, sed ita, ut regatur Abraham non solum humanis consilijs, sed fide, inuocatione Dei, & à Deo petat & expectat auxilium, iuxta dicta Ierem: 17. Maledictus qui confidit in homine & ponit carnem brachium suum. Item Zacha: 4. Non in robore non in exercitu, sed in Spiritu meo dicit Dominus.

Vult etiam hoc scire homines, se uerè irasci peccatis, & horribiliter punire lapsus, ut simus diligentiores in nobis frenandis, Sicut tristissimæ pœnæ secutæ sunt lapsus Dauidis, Salomonis & c.

I. EPISTOLA AD

Et tamen inter has pœnas aliquod semen Ecclesie
semper seruatum est, ut in exilio Babylonico.

Ita uidemus promissionem corporalem similia
ter ratam esse propter gloriam Dei, ne extingua
tur agnitio Dei in genere humano, & in petiti
ne hunc finem intueamur Psalmo 114. Non nobis
Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam
Item, Non mortui laudabunt te Domine, Exerce
mus igitur & fidem & obedientiam in petitione
et expectatione corporalium bonorum, sicut Do
minus iubet petere panem quotidianum, & illi
stultas superstitiones eorum execremur, qui has
petitionem nolunt interpretari de rebus corpo
ralibus.

Semper autem in conspectu sunt hæc quædam
causæ, propter quas Deus & tradidit promissi
ones corporales, & uult ea bona peti. I. est, quod
uult intelligi hæc bona non spargi casu sine consi
lio & uoluntate Dei, sed Deum suo consilio
fouere naturæ uires, uel deserere, uel dare faci
tates, uel non dare.

Primum igitur sit in nobis hæc fides de prom
dentia, quod non casu spargantur hæc bona
consilio Dei. Nam hæc fides est fundamentum
petitionis & gratiarum actionis. Et sunt
aliqua testimonia Deut: 8. Non in solo pane
uet homo, sed ex omni uerbo, quod procedit

TIMOTH: CAP. IIII. 65

ore diuino, Deut: 30. Ipse est uita tua, & longi-
tudo dierum tuorum Acto: 17. In ipso uiuimus, mo-
uemur & sumus. Matth: 10. Omnes capilli capi-
tis uestri numerati sunt. Prouerb. 10. Benedictio
Domini diuites facit. Prouerb. 3. Egestas à Do-
mino in domo impij. Iere: in Threnis capite 3.
Quis est iste, qui dicit fieri hæc non iubente Do-
mino, Ex ore Domini nec bona nec mala egredi-
entur?

Sequitur ergo deinde altera causa. Cum cer-
tissimum sit hæc bona diuinitus dari, utroq; modo
uult Deus exerceri fidem, petitione et gratiarum
actione, Vult se agnosci creatorem esse & dato-
rem uitæ & uictus, uult hoc celebrari in petiti-
one & gratiarum actione, Sicut dicit Psalmo 50.
Inuoca me in die tribulationis, & eripiam te, &
glorificabis me.

Tertia causa est, Hæc promissiones sunt testi-
monia de conseruatione Ecclesiæ in hac mortali
uita, ideo enim dantur, ne intereat Ecclesia, iuxta
illud Psalms 114. Non mortui laudabunt te Domi-
ne. Item Matth: 6. Primum querite regnum Dei
& cætera adijcientur uobis.

Quarta omnes promissiones corporales sunt
commonefactiones de spiritali uidelicet, de filio
Dei, quia nec inuocare Deum possumus, nisi prius
sciamus nos recipi & exaudiri propter Media-
torem,

K

I. EPISTOLA AD

tozem, Hæc fides in omni petitione etiam corpora-
ralium bonorum præluceat, ita perspicuum est
cum fides petit corporalia simul oportere exer-
ceri petitionem spiritualem.

Hæc tota doctrina de promissionibus spiritua-
libus & corporalibus notissima sit omnibus, &
quotidie in inuocatione exerceatur, in qua publi-
ca & priuata bona petenda sunt, salutaria reg-
mina, pax, uictus, bona ualetudo & alia bona. In
his exercitijs fiet doctrina magis perspicua, &
crescet fides, quæ experietur hanc inuocationem
non esse irritam, Sciamus etiam Deum hæc ex-
ercitia postulare, & hanc inuocationem esse con-
tum Deo placentem in credentibus, Sicut inquit
Psalmo 50. Inuoca me in die tribulationis &
eripiam te.

*Esto typus fidelium in ser-
mone &c.*

Quanquam exempla in gubernantibus
gis conspicua sunt, tamen hæc sententia
Pauli communis regula est, quam singuli intue-
tur in totius uite gubernatione. Nominat autem
ordinè hæc membra. *Esto typus in ser-
mone, id est, in doctrina, rectè doceas, rectè
non sophisticè loquaris de doctrina et mem-*

alios, ut vitent curiosas quæstiones, falsa, improprie & perplexè dicta. Deniq; sit doctrina perspicua, necessaria ad exercitia fidei, et ad inuocationem & ad bonos mores, ut supra dictum est doctrina prosit ad ædificationem.

Secundò inquit *in conuersatione*, Hic significat iusticiam uniuersalem, id est, honestas actiones iuxta omnia præcepta Dei, non sis infamis ex ulla causa.

In dilectione, Addit aliquid priori membro, non solum uult externam conuersationem honestam esse, & non famosam, sed uult etiam in corde erga Deum & erga homines dilectionem esse, uult te esse amantem communis conuersationis uero corde, placidum & beneficium. Fur est infamis, Sed uult Paulus non solum uitari furta, sed insuper etiam te beneficium esse uero corde.

In spiritu, Id est Zelo, uult ita te placidum esse, ut tamen non connueas ad scelera, & ad perniciosam dogmata. Sed legitimo modo reprehendas digna reprehensione.

In fide, Id est, in consolatione, in omnibus periculis, uideant alij te fide præstare patientiam & constantiam in persecutione & alijs doloribus

I. EPISTOLA AD

loribus, non querere iniusta auxilia, sed expectare
re auxilium Dei, & tua consolatione alij erudi-
antur & confirmentur, Sicut Ieremias regis
consolatur sua fide Ecclesiam sui temporis.

Nominatim & castitatem addit, quæ est ma-
re omnes prohibitas commixtiones, & necessa-
uirtus est, iuxta hoc dictum 1. Corin: 6. Non
errare, Scortatores & adulteri non possidebunt
regnum Dei, & fiunt domicilia Diabolorum, qui
se polluunt prohibitis commixtionibus.

*Sis assiduus in lectione, conso-
latione & doctrina.*

Propter multas causas hoc dictum famili-
simè notum sit omnibus, Primum, quia studi-
terarum approbat, cum ait, Sis assiduus in
ne quam ad rem opus est multiplici cogni-
linguarum et artium, Cum igitur scis præcep-
esse, ut legas sacros libros, intelligis Deo præ-
hos labores docendi & discendi, & potes
petere & sperare auxilium, & in omnibus
culis & aduersitatibus habes præcipuam
lationem, iuxta illa dicta Psalmo 36. Confite-
Deo uiam tuam & spera in eum, & ipse
Item 1. Corinth: 15. Labor uester non erit
in Domino.

Vniuersaliter enim regula tenenda est

AD
 TIMOTH: CAP. IIII. 67

mum sciri oportere an labor aut genus uitae placeat Deo, iuxta illud Roman 14. Quidquid non est ex fide, peccatum est. Deinde nemo potest inuocare Deum, petere aut expectare auxilium in negotio quod Deus improbat iuxta illud Psalmo 5. Non Deus uolens impietatem tu es. Est igitur sententia, Commenda Deo uiam tuam, id est, uocationem, militiam, laborem, uitae genus ab ipso approbatum.

Monet etiam Paulus hic Ecclesiam alligatam esse ad certos libros, sicut saepe alias praecipitur de doctrina Prophetica & Apostolica, ut Esaias inquit cap. 8. Ad Legem & ad testimonia. Necessesse est igitur reiici doctrinas & illuminationes pugnantibus cum his libris. Item opiniones & cultus extra hos libros. Tertio mandat priuatam & publicam lectionem, & ostendit morem in Ecclesijs fuisse ordine Propheticos libros legere, sicut & in Synagogis fuit usitatum, et Moyses praecipit Leuitis Deut; 31. Lectionem integre Legis ideo Malach; 2. dicitur, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & Legem requiram ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Et Osee 4. denunciatur poena negligentibus, Quia repulisti scientiam repellam te ne Sacerdotio fungaris mihi.

Haec dicta & similia sint infixae pectoribus, ut nos ad diligentiam in discendo, docendo, & legendo

I. EPISTOLA AD

do exsuscitent. Accedat autem precatio, ut Deus mentes nostras regat, ut dicta diuina proprie accipiamus, Sicut Propheta orat Psal: 118. Fac cor seruo tuo secundum misericordiam tuam, & iustificationes tuas doce me, Et Esaias orat, ut reueatur in aliquibus auditoribus ueritas Isaiæ. *Obfigna Legem in discipulis meis.*

Est et collatio cum alijs necessaria, Sicut scriptum est Luca 22. Et tu conuersus confirma fratres tuos, Et Samson inquit Iud: 14. Nisi arasse mea uitula, non inuenissetis, id est, nisi essetis diuiti labore Ecclesie, Audiamus igitur Apostolos & custodes doctrine Apostolicæ.

Consideremus etiam qui à doctrina Apostolica quomodo discesserint. In alijs prorsus Diabolica audacia totam Ecclesie doctrinam mutauit & horrendos furores sparsit, ut in Marcione Manichæis & similibus. In alijs superstitio iniecit animos ad nouos cultus.

Hæc tota consideratio ad lectionem pertinet in qua uniuersæ Ecclesie series & omnium temporum historie cognoscendæ sunt.

Obseruanda est autem breuis distributio horum generum, lectionis, doctrine & consolationis. Cur à lectione orditur? Quia magna difficultudo est Philosophiæ & Euangelij. Arithmeticam non incipimus à lectione, sed afferimus

multas noticias, quæ sunt uia ad artem, Deus autem sua uoce edidit arcanam doctrinã de filio, et de redemptione et tota restitutione generis humani, iuxta hanc suam reuelationem uult agnosci & hanc scribi uoluit per Prophetas & Apostolos. Ideo ad horum librorum lectionem alligata est Ecclesia, & hi libri sunt fundamentum & norma uniuerse doctrinæ in Ecclesia, iuxta illud 1. Cor: 3. Fundamentum aliud poni non potest, præter id quod positum est, quod est Iesus Christus. Necessè est igitur assiduè legi hæc scripta priuatim & publicè.

Lectionem sequatur doctrina, ut in medicatione corporis finis est sanatio, Et ars medica continet duas partes, doctrinam & modum curandi. Doctrina uerò ostendit naturam corporis humani, qualitates, temperamenta, causas morborum, remedia. Postea modus curandi applicat remedia. Ac medici sapientia est intelligere, quæ ad suam artem pertinent, & consilia dirigere ad sanationem tanquam ad ultimum & principalem finem. Ita sciat concionator se medici similem esse, & finem ministerij Euangelici ultimum esse sanationem, qua per filium Dei uoce Euangelij liberentur homines ex morte æternæ. Non enim tantum regit mores, ut magistratus politicus.

K 4 Sunt

I. EPISTOLA AD

Sunt igitur & hic duo membra doctrinae & consolatio, Doctrina loquitur de articulis fidei, discernit Legem & Euangelium, recitat descriptionem peccati, usum Sacramentorum, discrimen iusticiae aeternae & uitae politicae. Sed necessarium est accedere consolationem tanquam sanationem, ne homo relinquatur in peccato & morte aeterna.

Estque doctrina hoc ipsum quod uisitate nominamus Catechesin, id est, summa dogmatum recitans articulos fidei, descriptionem peccati, discrimen Legis et Euangelij, usum Sacramentorum, discrimen iusticiae aeternae & uitae politicae, sumpta ex ipsa uoce diuina quae prius legitur, et haec ipsa Catechesis est interpretatio lectionis seu longa seu breuis, Cum enim in discendo necesse sit integrum corpus doctrinae mente complecti, rudimentibus tradenda sunt ordine breues summae principalium locorum, et postea in ipsa lectione monstranda sunt firma testimonia, ut fides nitatur uoce diuina.

Hoc consilio primum condita sunt Symbola & scripti Catechismi, Quamquam enim propria eadem sonat lectio & ipsi libri Prophetici & Apostolici fons sunt doctrinae, Tamen ideo tantum praeleguntur libri in Ecclesia à puero. Sed etiam accedit uox interpretis ut rudimentum enarrat.

enarrent genus sermonis, ostendant capita rerum de quibus dicitur, illustrent ea definitionibus & distinctionibus, Sicut in docendo fieri necesse est. Et fiant hæc sine Sophistica, sed rectè iuxta artium vias, Nec misceantur peregrinæ materiæ.

Cùm igitur opus sit forma aliqua in docendo iubet Paulus eligi Episcopum idoneum ad docendum. Hanc formam hic doctrinam nominat, quæ est Catechesis seu brevis seu longa, Quæ quidem & ipsa librorum sacrorum interpretatio est, Quia inde sumenda est Catechesis & testimonia ibi monstranda sunt.

Tertium membrum consolatio est, Quia non satis est recitare capita doctrinæ nisi ostendatur applicatio, Intelligat concionator officij sui gradus, legat populo ordine libros Propheticos & Apostolicos, subinde & corpus ueræ doctrinæ proponat, ut auditores summam rectè complecti possint, sicut in Catechesi traditur, Nec sit concio sine affectibus, sed commemoratio de ira Dei, excuset timorem, nec tamen relinquatur mentes in pauore & dubitatione, ut poëtarum Tragœdiæ tantum poenas ostendunt, sed accedat consolatio ex uoce Euangelij, commonefiant auditores, ut sibi fide applicent promissiones æternas & presentium bonorum, & exerceant fidem, spem,

K 5 inuoca-

I. EPISTOLA AD

Inuocationem, gratiarum actionem, & ceteras
uirtutes.

Ita tertius hic gradus propriè de applicatione
Euangelij loquitur, qua fit liberatio à peccato et à
morte aeterna, et leniuntur dolores in hac uita, cogi-
tatione bonitatis Dei, fide, & spe auxilij diuini. Cum
igitur distributio Paulina sapientissimè ostendat
partes officij concionatoris, fidelis concionator
hanc normam sequatur, sit lector fidelis sacro-
rum librorum, & meminerit omnes pugnantes
opinionem cum sacris libris reiiciendas esse, De-
inde integrum corpus doctrinae ordine proponat,
& addat testimonia sine sophistica. Postremo
& applicationem ostendat, ut crescant
timor Dei, poenitentia, fides, inuo-
catio, spes & aliae uirtutes,
et fiat inchoatio ui-
tae aeternae.

CAPIT